

KOMMUNIKATIV TIL O'QITISH ORQALI NUTQ QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH

Shinnayeva Sabrina Karimjon qizi

Navoiy Innovatsiyalar Universiteti, Surxondaryo Kampusi

Surxondaryo viloyati, O'zbekiston

Elektron pochta: sshinnayeva@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu ilmiy maqola ingliz tilini o'qitishni modernizatsiya qilishda Kommunikativ Til O'qitishning (CLT) asosiy rolini o'rganadi, xususan, o'quvchilar orasida nutq qobiliyatini oshirishga qaratilgan. Lingvistik nazariya tobora funktsional foydalanishga o'tayotgan bir davrda an'anaviy yodlashdan tashqariga o'tish zarurati juda muhimdir. Tadqiqotda sinfdagi e'tiborni o'qituvchi boshchiligidagi ma'ruzadan talabaga yo'naltirilgan o'zaro ta'sirga o'tkazish o'quvchilarning umumiy ravonligi va psixologik ishonchiga qanday ta'sir qilishini o'rganadi. Kommunikativ kompetentsiyaning tarkibiy qismlarini tahlil qilish orqali maqola real dunyo stsenariylarini simulyatsiya qiluvchi vazifaga asoslangan faoliyatni amalga oshirish uchun batafsil asos yaratadi. Qiyosiy ma'lumotlar bilan tasdiqlangan natijalar shuni ko'rsatadiki, CLT nafaqat nutqni ishlab chiqarish tezligini yaxshilaydi, balki talabalarni xorijiy tilda murakkab ijtimoiy o'zaro ta'sirlarda harakat qilish uchun zarur bo'lgan strategik vositalar bilan ham ta'minlaydi.

Kalit so'zlar: Kommunikativ til o'qitish (CLT), nutq ko'nikmalari, interaktiv kompetentsiya, ravonlik, vazifaga asoslangan o'rganish, esl pedagogikasi, o'quvchi avtonomiyasi.

ANNOTATION

This scientific article investigates the fundamental role of Communicative Language Teaching (CLT) in the modernization of English language instruction,

specifically focusing on the enhancement of speaking proficiency among learners. In an era where linguistic theory is increasingly shifting toward functional usage, the necessity of moving beyond traditional rote memorization is paramount. The study explores how shifting the classroom focus from teacher-led lecturing to student-centered interaction impacts the overall fluency and psychological confidence of the learners. By analyzing the structural components of communicative competence, the article provides a detailed framework for implementing task-based activities that simulate real-world scenarios. The findings, supported by comparative data, suggest that CLT not only improves the speed of speech production but also equips students with the strategic tools necessary to navigate complex social interactions in a foreign language.

Keywords: Communicative Language Teaching (CLT), Speaking Skills, Interactional Competence, Fluency, Task-Based Learning, ESL Pedagogy, Learner Autonomy.

АННОТАЦИЯ

В данной научной статье исследуется фундаментальная роль коммуникативного подхода к обучению языку (КПЯ) в модернизации преподавания английского языка, с особым акцентом на повышение уровня владения устной речью у учащихся. В эпоху, когда лингвистическая теория все больше смещается в сторону функционального использования языка, необходимость выхода за рамки традиционного механического запоминания становится первостепенной. В исследовании рассматривается, как смещение акцента в классе от лекций преподавателя к взаимодействию, ориентированному на ученика, влияет на общую беглость речи и психологическую уверенность учащихся. Анализируя структурные компоненты коммуникативной компетенции, статья предлагает подробную структуру для реализации заданий, имитирующих реальные жизненные ситуации. Результаты, подтвержденные сравнительными данными, показывают, что КПЯ не только улучшает скорость

речи, но и предоставляет учащимся стратегические инструменты, необходимые для ориентации в сложных социальных взаимодействиях на иностранном языке.

Ключевые слова: Коммуникативное обучение языку (КПЯ), Навыки устной речи, Интерактивная компетенция, Беглость речи, Обучение на основе заданий, Педагогика английского как второго языка, Автономия учащегося.

KIRISH

Hozirgi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida chet tillarini o'qitishning asosiy maqsadi shunchaki nazariy bilimlarni berish emas, balki talabalarni real hayotiy vaziyatlarda erkin muloqot qila oladigan mutaxassis qilib tayyorlashdan iboratdir. Kommunikativ til o'qitish (Communicative Language Teaching) metodikasi o'tgan asrning oxirlaridan boshlab til o'qitish pedagogikasida inqilobiy o'zgarish yasadi, chunki u tilni quruq qoidalar jamlanmasi sifatida emas, balki jonli muloqot vositasi sifatida talqin etadi. Nutq qobiliyatini rivojlantirishda asosiy urg'u "nimani aytish kerak" degan savoldan ko'ra, "qanday qilib muloqotga kirishish va maqsadga erishish" masalasiga qaratiladi. Bu esa o'z navbatida ta'lim oluvchilarda tilni o'rganishga bo'lgan motivatsiyani oshiradi va ularning psixologik to'siqlardan xalos bo'lishiga yordam beradi. Mazkur maqolada aynan kommunikativ yondashuvning dars samaradorligini oshirishdagi o'rni va uning nutqiy ko'nikmalarni shakllantirishdagi o'ziga xos mexanizmlari ilmiy jihatdan yoritib beriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Kommunikativ metodikaning ilmiy poydevori D. Haymz tomonidan kiritilgan "kommunikativ kompetensiya" tushunchasi bilan bog'liq bo'lib, u tilni faqat grammatik to'g'ri gapirish emas, balki ijtimoiy muhitga mos ravishda qo'llash mahorati sifatida tavsiflanadi [1, B. 15]. Ushbu nazariyaning metodik jihatdan boyitilishiga J. Richards va T. Rojers kabi olimlar katta hissa qo'shgan bo'lib, ular darsning har bir bosqichi muloqotga xizmat qilishi kerakligini ta'kidlashgan [3, B. 28]. Mahalliy metodist olimlardan J. Jalolov o'z tadqiqotlarida o'zbek auditoriyasida chet

tilini o'qitishda milliy-madaniy xususiyatlarni hisobga olgan holda muloqot muhitini yaratish zarurligini ko'rsatib o'tgan [2, B. 52].

Metodologiya: Tadqiqot jarayonida oliy ta'lim muassasalarining filologiya fakultetlarida tahsil olayotgan talabalar jalb qilindi. Tadqiqotning metodologik asosini qiyosiy tahlil, anketalashtirish va pedagogik eksperiment tashkil etdi. Tajriba guruhi uchun maxsus muloqotga yo'naltirilgan o'quv dasturi ishlab chiqildi, unda "rolli o'yinlar", "muammoli vaziyatlar" va "interfaol munozara" kabi usullardan foydalanildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy grammatik-tarjima metodidan foydalanildi. Har ikki guruhning natijalari o'quv semestri boshida va oxirida o'tkazilgan testlar va og'zaki suhbatlar orqali baholandi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, kommunikativ metodika asosida dars o'tilgan guruhlarda talabalarining nutqiy faolligi va tilni amalda qo'llash darajasi keskin oshgan. Quyida ushbu o'zgarishlar raqamlar va tahliliy jadvallar yordamida ko'rsatiladi.

1-jadval. O'qitish metodlarining nutqiy ko'rsatkichlarga ta'siri

Ko'rsatkichlar	An'anaviy metod (Nazorat)	Kommunikativ metod (Tajriba)	Farq (%)
Nutq ravonligi (Fluency)	48%	85%	+37%
Lug'at boyligini qo'llash	35%	78%	+43%
Muloqotga kirishish tezligi	30%	82%	+52%
Grammatik to'g'rilik	65%	72%	+7%

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, kommunikativ metod nutq ravonligi va muloqotga kirishishda katta ustunlikka ega. Garchi grammatik aniqlikda farq unchalik katta bo'lmasa-da, bu metodning asosiy maqsadi muloqotni ta'minlash ekanligi bilan izohlanadi.

2-jadval. Talabalarining nutqiy ko'nikmalari o'sish dinamikasi (100 balli tizimda)

Tadqiqot bosqichi	Talaffuz mahorati	Dialogik nutq	Monologik nutq	Umumiy o‘rtacha
Eksperimentdan oldin	52	48	55	51.6
Eksperimentdan keyin	76	88	80	81.3

Ushbu natijalar shuni tasdiqlaydiki, kommunikativ yondashuv talabalarda nafaqat yakka nutqni (monolog), balki jonli muloqotni (dialog) rivojlantirishda ham eng yuqori natija beradi. Ayniqsa, dialogik nutqning 48 balldan 88 ballga ko‘tarilishi bu uslubning muloqot strategiyalarini o‘rgatishdagi quvvatini ko‘rsatadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, kommunikativ til o‘qitish orqali nutq qobiliyatini rivojlantirish zamonaviy metodikaning eng samarali yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida olingan natijalar va nazariy tahlillar asosida quyidagi yakuniy xulosalarni shakllantirish mumkin. Birinchidan, kommunikativ yondashuv talabadagi ichki qo‘rquv va tilni qo‘llashdagi psixologik to‘siqlarni muvaffaqiyatli bartaraf etadi, chunki bu metodda xatolar ustida ishlash muloqotni to‘xtatmagan holda, bilvosita amalga oshiriladi. Ikkinchidan, talabalar tilni sun‘iy qoidalar to‘plami sifatida emas, balki real hayotda axborot almashish va muammolarni hal qilish vositasi sifatida qabul qila boshlaydilar, bu esa o‘quv jarayonining pragmatik qiymatini oshiradi.

Uchinchidan, kommunikativ darslarda qo‘llaniladigan interfaol metodlar talabalarning nafaqat nutqini, balki tanqidiy fikrlash, jamoada ishlash va vaziyatga moslashish kabi yumshoq ko‘nikmalarini (soft skills) ham shakllantiradi. To‘rtinchidan, ushbu metodikaning muvaffaqiyati o‘qituvchining darsga tayyorgarligi va muloqot muhitini qay darajada mahorat bilan yarata olishiga bevosita bog‘liqdir. Shunday ekan, oliy ta‘lim tizimida chet tillarini o‘qitishda kommunikativ darsliklar va o‘quv materiallari sonini ko‘paytirish, o‘qituvchilarning ushbu metodika bo‘yicha malakasini muntazam oshirib borish dolzarb vazifadir. Kelajakda ushbu yo‘nalishni yanada rivojlantirish uchun raqamli texnologiyalar va virtual muloqot platformalarini kommunikativ darslarga integratsiya qilish, talabalarning mustaqil ta‘lim jarayonida ham muloqot muhitini saqlab qolish mexanizmlarini ishlab chiqish maqsadga

muvofiqdir. Zero, chet tilini mukammal egallash — bu faqatgina bilimga ega bo‘lish emas, balki o‘sha tilda jamiyatning faol a‘zosi sifatida so‘zlasha olish demakdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hymes D. On Communicative Competence — Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972. — B. 15-28.
2. Jalolov J. Chet tili o‘qitish metodikasi — Toshkent: O‘qituvchi, 2012. — B. 52-70.
3. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching — Cambridge: Cambridge University Press, 2014. — B. 28-45.
4. Savignon S.J. Communicative Competence: Theory and Classroom Practice — New York: McGraw-Hill, 1997. — B. 110-125.
5. Littlewood W. Communicative Language Teaching: An Introduction — Cambridge: Cambridge University Press, 1981. — B. 18-32.